

Vastus Pere ja Kodu küsimusele

Kui lapsed riidlevad

Meelike Saarna, pereterapeut

Asjade äravõtmine, haiget tegevad sõnad, uhkustamine, füüsiline haiget tegemine jmt on viisid, kuidas lapsed väljendavad oma tundeid ja kaitsevad ennast – kuna nad veel ei oska muul moel käituda. Läheb päris kaua aega, enne kui lapsed hakkavad aru saama, et enda eest saab seista sõnadega. Kuid see arusaam ja vastavad käitumised saavad areneda ikkagi vaid täiskasvanu sekkumisel ja toel. Kui laps on kord agressiivselt käitunud oma sihi saavutanud, siis on loomulik, et ta hakkab seda käitumist kordama. Siin on vaja vanemal ja ka õpetajal koolis või lasteaias seista selle eest, et eemaldada käitumisviisid, mis toetuvad „hammas hamba vastu“ põhimõttele. Sotsiaalselt aktsepteeritavat käitumist tuleb lastele õpetada maast madalast. Oluline on võimalikult varane sekkumine, sest kui koolis või lasteaias keegi agressiivselt käitub, siis osa lapsi hakkab seda jäljendama ning on suur oht, et see saabki grupi käitumisnormiks.

Vahel arvatakse, et lapsed õpivad sotsiaalseid oskusi katse ja eksituse kaudu. Eks see nii ongi, ent kui lapsel puudub täiskasvanu suunav tugi, on suur oht, et jõustuvad mittekohased käitumismustrid ja toimetulekuvõtted. Peaks olema tähelepanelik ilmingute osas, mis kinnitavad n-ö tugevama õigust. Tihti kiidetakse last, kes nii südilt seisab enda eest, märkamata, et see laps on teise vastu agressiivne – ja haletsetakse last, kes seda ei oska. Ei tohi lasta tekkida olukorral, kus lapsed ennast ise kasvatavad. See on täiskasvanu ülesanne ja kohus.

Konkreetsetes käitumisolukordades peaks uurima lapse käitumise taga peidus olevat vajadust. Kui lapsel on probleem, siis mida väikesem laps, seda vähem on tal ressursi ja oskust käituda sotsiaalselt aktsepteeritaval moel. Tal on raske ennast mõista, ta ei pruugi aru saada oma tunnetest ja oma vajadustest, ja empaatiat ta alles õpib. Lapse õigus on olla reaktiivne: ta lihtsat käitub oma impulsi kohaselt. Täiskasvanu kohus on järjepidevalt õpetada last seisma enda eest teisele liiga tegemata. Eeskujude andmine on siinjuures tähtsam kui sõnad. Kui vanem või õpetaja ka ise lapsega rahulolematu olles häält tõstab, ähvardab, sildistab, jõudu kasutab, siis on ikkagi vähe lootust, et sõnad loevad. Eelkõige loeb ikkagi eeskuju, laps võtab üle täiskasvanu poolt ettetehtud mudeli ja on segaduses, kui riidleme teda selle eest, et ta jäljendas oma kõige suuremaid eeskujusid, kes ju lähiringi inimesed lapsele paratamatult on.

Kui vanema arvates on lapse käitumine sobimatu, tuleks eelkõige tegelda hea mudeli õpetamise ja kinnitamisega. Laps käitub „valesti“ tihti seetõttu, et ta ei ole õiget käitumist veel ära jõudnud õppida. Ebasobiv tegevus tuleks katkestada, sellesse sekkuda, kuid mitte riidlemiseks, vaid olukorra peegeldamiseks ja lahenduse poole liikumiseks. Nii kodus kui ka lasteaias-koolis võiksid olla kokkulepitud käitumisreeglid, vajadusel saab neid meenutada ja üle rääkida, eriti just sisulises mõttes: miks on oluline olla teise vastu hooliv ja tähelepanelik. Suhete vastastikkuse printsiipi tasub ikka ja jälle üle korrata. On loomulik, et laps oma impulsiivsuses on mõtlematu, et reegel ei tule meelde, et emotsioonid on võimsad ja käivitavad kaitselise käitumise. Täiskasvanu puhul on sama loomulik, et ta jääb rahulikuks, mõistab toimunu tagamaad, sekkub hoolival ja korralekutsuval viisil.